

«Μεσοπρόθεσμα η ευρωζώνη θα πρέπει να έχει πολιτικά χαρακτηριστικά»

Το Brexit θα φέρει αβεβαιότητα

► Ο Κέβιν Φέδερστοουν, κάτοχος της έδρας σύγχρονων ελληνικών σπουδών «Ελευθέριος Βενιζέλος», καθ. Ευρωπαϊκής Πολιτικής στο LSE, διευθυντής στο Ελληνικό Παρατηρητήριο, περιγράφει τα διλήμματα Βρετανίας, Ευρώπης, αλλά και του Αλ. Τσίπρα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΕΪΤΑΝΙΔΗΣ

ΦΩΤΟ
ΕΛΕΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ολα δείχνουν ότι η μάχη για το Brexit θα είναι αμφιρόρονη, θα είναι μια μάχη που θα διαρκέσει μέχρι να κλείσουν οι κάλπες. Ένας Βρετανός, με ελληνική οπτική, ξεδιπλώνει σήμερα στον «Π» τις σκέψεις του όχι μόνο για το βρετανικό δημοψήφισμα, αλλά και για την πορεία της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωζώνης.

«Υφίσταται κάποια σύγκρουση: αυτοί που επιθυμούν το Brexit δίνουν έμφαση σε ζητήματα ταυτότητας, σε αξίες όπως η αυτονομία και ανεξαρτησία. Από την άλλη πλευρά, αυτοί που θεωρούν ότι πρέπει να παραμείνουμε στην ΕΕ δίνουν έμφαση στις οικονομικές παραμέτρους της παραμονής εντός της κοινής ευρωπαϊκής αγοράς», τονίζει ο Κέβιν Φέδερστοουν, κάτοχος της έδρας σύγχρονων ελληνικών σπουδών «Ελευθέριος Βενιζέλος» και καθηγητής Ευρωπαϊκής Πολιτικής στο London School of Economics and Political Science, όπου και διευθύνει το Ελληνικό Παρατηρητήριο (Hellenic Observatory), περιγράφοντας τα διλήμματα της βρετανικής κοινής γνώμης. Βαθύς γνώστης της ελληνικής πραγματικότητας, αποφεύγει τις γωνίες όταν μιλά για τις επιλογές της Αθήνας και τον Αλέξη Τσίπρα.

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις: μεταναστευτική κρίση, ασθενή οικονομική δραστηριότητα και φυσικά την πιθανότητα ενός Brexit. Ξεκινώντας από το τελευταίο, οι περισσότεροι Ευρωπαίοι δεν καταλαβαίνουν γιατί το Ηνωμένο Βασίλειο εξετάζει την πιθανότητα να φύγει από την ΕΕ.

Αυτή η πιθανότητα, της εξόδου, εμφανίστηκε επειδή η Μεγάλη Βρετανία μπήκε στην ΕΕ περισσότερο βάσει λογικού σχεδιασμού και όχι τόσο λόγω σφοδρής επιθυμίας. Πλέον, σήμερα, κάποια θέματα που δεν έχουν σχέση με την οικονομία, αλλά με ζητήματα όπως για παράδειγμα το μεταναστευτικό, ή την αίσθηση ότι η ΕΕ λειτουργεί «παρεμβατικά», δημιουργούν κοινωνικά αισθήματα που δεν υπήρχαν πριν, ειδικά όταν μπήκαμε στην Ευρώπη, το 1973. Πιστεύω, λοιπόν, ότι υφίσταται κάποια σύγκρουση: αυτοί που επιθυμούν το Brexit δίνουν έμφαση σε ζητήματα ταυτότητας, σε αξίες όπως η αυτονομία και ανεξαρτησία. Από την άλλη πλευρά, αυτοί που θεωρούν ότι πρέπει να παραμείνουμε στην ΕΕ δίνουν έμφαση στις οικονομικές παραμέτρους της παραμονής εντός της κοινής ευρωπαϊκής αγοράς. Είναι λογικό ότι τα οικονομικά επιχειρήματα είναι σημαντικά για την παραμονή της Βρετανίας στην ΕΕ. Όμως, το ερώτημα είναι: πώς θα μπορούσαμε να ισορροπήσουμε την εξίσωση μεταξύ των οικονομικών δεδομένων, από τη μια, και του αισθήματος της «απόστασης», από την άλλη; Πρόκειται, λοιπόν, για μια σύγκρουση ανάμεσα στα λεγόμενα «hard economics» και τις πολιτιστικές ευαισθησίες. Δεν είμαι καθόλου σίγουρος για το πώς αυτή η κατάσταση θα εξομαλυνθεί...

Ας εξετάσουμε, λοιπόν, την περίπτωση ενός Brexit... Θεωρείτε ότι αυτό θα ήταν καταστροφικό σενάριο για την ΕΕ και τη Μ. Βρετανία, ή όλοι οι «παίκτες» τελικά θα προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση;

Υποθέτω ότι μετά το πρώτο σοκ και οι

Η αποτυχία της Ελλάδας, η επιτυχία της Κύπρου

Γιατί η Κύπρος κατάφερε να φέρει σε πέρας το πρόγραμμα προσαρμογής και η Ελλάδα όχι;

Νομίζω ότι τα συστήματα σώζουν τον εαυτό τους όταν η κοινωνία αναλαμβάνει την ιδιοκτησία του προβλήματος... Η Ελλάδα ήταν εξαιρετικά συγκρουσιακή για πολλές γενιές και δεν μπορώ να σκεφτώ πολλές περιπτώσεις στη σύγχρονη ελληνική ιστορία, με εξαίρεση την άμεση Μεταπολίτευση, την περίοδο αμέσως μετά το 1974, ευρείας συναίνεσης για την επίλυση ενός εθνικού προβλήματος. Είναι δύσκολο να σκεφτώ μια ελληνική πολιτική ελίτ στη σύγχρονη ιστορία να θέτει μια κοινή ατζέντα σοβαρών μεταρρυθμίσεων και αλλαγών. Νομίζω ότι οι κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες στις Κύπρος ήταν διαφορετικές. Νομίζω ότι υπήρξε ιδιοκτησία του προβλήματος, ανάληψη της ευθύνης. Επίσης, ένας δεύτερος παράγοντας είναι η θεσμική διαφορά. Στην Κύπρο, οι θεσμοί, η διοίκηση, λειτουργούν.

Η μεταναστευτική κρίση και η συζήτηση για το Brexit βοήθησαν τον Αλέξη Τσίπρα να πάρει από το Eurogroup την υπόσχεση για ελάφρυνση του χρέους. Κέρδισε κάτι

δύο πλευρές θα προσπαθήσουν να σταθεροποιηθούν στη νέα κατάσταση. Αλλά πιστεύω ότι τουλάχιστον μεσο-βραχυπρόθεσμα ένα Brexit θα προκαλούσε αποσταθεροποίηση. Ουσιαστικά ένα Brexit θα ήταν ένα βήμα προς την αβεβαιότητα, προς μια κατάσταση που δεν θα γνωρίζαμε. Τι είδους διευθετήσεις θα μπορούσαν να υπάρξουν μεταξύ ΕΕ και Μεγάλης Βρετανίας μετά από ένα δημοψήφισμα; Έχουμε μια συνταγή αβεβαιότητας. Θα περιμέναμε μεγάλες χώρες, όπως η Γερμανία και η Γαλλία, να αναλάβουν ηγετικό ρόλο. Όλα αυτά

που η τρόικα δεν έδωσε στη διακυβέρνηση του Αντώνη Σαμαρά.

Νομίζω ότι αυτή η προσέγγιση είναι συζητήσιμη. Είναι μέρος της εξίσωσης, αλλά θα ήθελα επίσης να πω ότι ένας σημαντικός αριθμός Ευρωπαίων εταίρων περιμένουν κάτι πέρα από λιτότητα και κάτι πέρα από μια γρήγορη δημοσιονομική εξυγίανση, έτσι ώστε η αντίστιξη θα ήταν να σκεφτούμε το είδος των συνεντεύξεων και των εκθέσεων που άνθρωποι όπως ο Γκίκας Χαρδούβελης (σ.σ. ο υπουργός Οικονομικών που προσπάθησε να κλείσει την τελευταία αξιολόγηση του δεύτερου ελληνικού μνημονίου) είχε δημοσιεύσει το φθινόπωρο του 2014. Αν είχαμε αυτή τη συζήτηση τον Νοέμβριο του 2014, θα λέγαμε ότι υπάρχει μια λογική προοπτική να συζητηθεί η ελάφρυνση του χρέους από την Ευρωπαϊκή Ένωση; Ναι. Τότε γιατί έχουμε καθυστέρηση 15 μηνών; Ίσως οι άνθρωποι στο Μέγαρο Μαξίμου μπορούν να απαντήσουν καλύτερα από ό,τι μπορώ εγώ...

Ο Έλληνας πρωθυπουργός, ο Αλέξης Τσίπρας, είναι λαϊκιστής; Ή περισσότερο λαϊκιστής από τον Γιώργο Παπανδρέου ή τον Κώστα Κα-

ραμανλή;
Ναι...

Είναι όμως και ένας τυχερός άνθρωπος την ίδια στιγμή;

Πολιτικά είναι σαφώς πολύ έμπειρος, πολύ ικανός. Ταυτόχρονα δεν πρέπει να αγνοούμε ότι προωθεί μια ατζέντα που έχει μια σοβαρή λογική, ότι τα προγράμματα διάσωσης για την Ελλάδα έχουν κατασκευαστικά λάθη, στόχους αδύνατον να επιτευχθούν με έμφαση στη λιτότητα ως λύση. Σε αυτές τις απόψεις έχει απόλυτο δίκιο. Αλλά η ηγεσία απαιτεί επίσης ανθρώπους που κατανοούν τις επιλογές και τις προκλήσεις. Και ηγεσία απαιτεί να πεις ακόμα και στους πιο ένθερμους υποστηρικτές σου ότι κάποια πράγματα πρέπει να αλλάξουν, ότι ορισμένες μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες, και αυτές οι μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνουν αλλαγές στη λειτουργία της οικονομίας, στους θεσμούς, στον τρόπο άσκησης της πολιτικής. Δεδομένου ότι οι προηγούμενες κυβερνήσεις επικρίθηκαν για την τσούλα τους να προκρίνουν την ικανοποίηση της εκλογικής τους πελατείας, θα ήταν καλό να δούμε την παρούσα κυβέρνηση να απαλλάσσεται από ανάλογες κατηγορίες...

Αναφερθήκατε στην κοινή αγορά. Έχω την εντύπωση πως όλα τα κράτη μέλη επιθυμούν την ενιαία αγορά. Ωστόσο, δεν φαίνονται έτοιμα να προχωρήσουν στο επόμενο βήμα, την πολιτική δηλαδή ένωση της Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτό, έχουμε ένα παράδοξο: τη δημιουργία μια τραπεζικής ένωσης χωρίς να υπάρχει κοινή δημοσιονομική πολιτική. Είναι βιώσιμο αυτό το σχήμα;

Συμφωνώ μαζί σας και πιστεύω πως βραχυπρόθεσμα θα γνωρίζουμε αν είναι ή όχι. Μέρος των προβλημάτων της

Μεγάλης Βρετανίας με το δημοψήφισμα και τον ευρωσκεπτικισμό σε άλλες χώρες προκύπτει από το γεγονός ότι έχουμε ένα ασύμμετρο σύστημα. Ναι, τώρα έχουμε τραπεζική ένωση. Έχουμε, λοιπόν, τραπεζική και νομισματική ένωση, δεν έχουμε δημοσιονομική και δεν έχουμε στην πραγματικότητα πλήρως ανεπτυγμένους δημοκρατικούς θεσμούς.

Σε επίπεδο ΕΕ δημιουργήσαμε μια μεγάλη θεσμική αντίθεση σε σχέση με ό,τι έχουμε συνηθίσει σε τοπικό επίπεδο. Σε κάθε γωνιά της Ευρώπης έχουμε συνηθίσει την κοινοβουλευτική διαδικασία, όπου η κυβερνητική ανεξαρτησία έχει να κάνει με την πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο. Όμως, αυτό το πολιτικό καθεστώς που έχουμε συνηθίσει στα κράτη μέλη απέχει ένα εκατομμύριο μίλια μακριά από αυτό που δημιουργήσαμε σε επίπεδο ΕΕ. Αυτή η κατάσταση δημιουργεί την αίσθηση της απόστασης, την αίσθηση ότι με κάποιον τρόπο η ΕΕ είναι λιγότερο δημοκρατική. Πιστεύω ότι η ΕΕ είναι δημοκρατική, απλώς με διαφορετικό τρόπο. Αλλά, μέρος του προβλήματος είναι ότι βλέπουμε την Ευρώπη και δεν καταλαβαίνουμε ακριβώς πώς λειτουργεί. Και αν δεν καταλαβαίνεις, δεν μπορείς να νιώσεις συνδεδεμένος μαζί της.

Η ευρωζώνη θα αποκτήσει τελικά περισσότερο πολιτικά χαρακτηριστικά, ώστε να συνάδει και με αυτό που έχει υπόψη του ο μέσος Ευρωπαίος ως δημοκρατική διαδικασία;

Μεσοπρόθεσμα, η ευρωζώνη θα πρέπει να έχει πολιτικά χαρακτηριστικά. Αλλά δεν πιστεύω ότι μεσομακροπρόθεσμα η ευρωζώνη θα αντιμετωπίσει παρόμοια περίπτωση με αυτή της Ελλάδας (σ.σ. με την έννοια ότι μια τέτοια κρίση θα ωθήσει σε εμβάθυνση της πολιτικής διαδικασίας). Υπάρχουν σημαντικά θέματα και ευαισθησίες σχετικά με τη λογοδοσία, σχετικά με τη δημοκρατική επιλογή, για την επιλογή του προγράμματος και της οικονομικής ατζέντας. Τι πρέπει να έχουμε και τι λειτουργεί θετικά. Η ελληνική κρίση ήρθε τη στιγμή που υπήρχαν ασυμμετρίες στην ευρωζώνη, οι οποίες αμβλυποίησαν τη νομιμοποιητική υπόσταση της ΕΕ και τη δημόσια υποστήριξη σε αυτή. Η Ελλάδα προκάλεσε τη μεγαλύτερη κατάρρευση της δημόσιας στήριξης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στην ιστορία της ΕΕ και μάλιστα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Εκτιμώ ότι μεσομακροπρόθεσμα η ΕΕ δεν θα μπορούσε να αντέξει άλλη μία πρόκληση όπως η ελληνική κρίση, λόγω του ότι η πολιτική της βάση και η νομιμοποίησή της είναι εύθραυστες εξαιτίας της ασυμμετρίας μεταξύ νομισματικής και τραπεζικής ένωσης.

Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί η μεταναστευτική κρίση να αποτελέσει έναν παράγοντα για την αλλαγή του «πακιδιού» στην Ευρώπη;

Η μεταναστευτική κρίση μπορεί να αποτελέσει μόνο αρνητικό παράγοντα και θα μπορούσε να αλλάξει τα κράτη μέλη, υπό την έννοια ότι θα εύχονταν μια «λιγότερη ΕΕ» σε αυτό το επίπεδο, των συνόρων. Δυστυχώς, όμως, προς το παρόν δεν βλέπω αλλαγή σε θετικό επίπεδο, με την έννοια της σταθεροποίησης μιας πιο ισχυρής κοινής πολιτικής. Ο Δημήτρης Αβραμόπουλος, ο αρμόδιος επίτροπος, συνεχίζει τις συνομιλίες ώστε η ΕΕ να ακολουθήσει μια κοινή πολιτική. Φαίνεται, όμως, ότι οι πολιτικές συνθήκες δεν ευνοούν κάτι τέτοιο. Επομένως, θεωρώ ότι η μεταναστευτική κρίση θα μπορούσε να αλλάξει κάποια ζητήματα, αλλά φοβάμαι μήπως συνδράμει και στη «σμίκρυνση» της Ευρώπης.